

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет української філології та журналістики
Кафедра української мови

Дипломна робота
магістра

з теми:

**СЕМАНТИЧНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІТИЧНОГО
ДИСКУРСУ**

Виконала:

студентка 2 року навчання освітнього
ступеня «магістр» групи Ukr1-M20
спеціальності 014 Середня освіта
(Українська мова і література)

**Булатович (Герлей) Марія
Костянтинівна**

Керівник:

Беркешук І.С. канд.. філологічних наук,
доцент кафедри української мови

Рецензент:

Рарицький О.А., доктор філологічних
наук, професор, завідувач кафедри
історії української літератури та
компаративістики

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Теоретичні засади дослідження текстів політичних дискусій	7
1.1. Поняття політичного дискурсу.....	7
1.2. Політична дискусія як жанр політичного дискурсу.....	10
1.3. Тексти політичної дискусії як система аргументів.....	12
1.3.1. Види аргументацій у політичних дискусіях.....	12
1.3.1.1. Коректні аргументи.....	13
1.3.1.2. Некоректні аргументи.....	20
1.4. Лексико-фразеологічні засоби як форма вираження аргументів.....	22
Висновки до першого розділу	23
Розділ 2. Ритуальні жанри політичного дискурсу	24
2.1. Політичний ритуал: вербальні та невербальні складники.....	24
2.2. Привітання як мовленнєвий жанр політичного ритуального дискурсу.....	30
2.3. Звернення політика як мовленнєвий жанр політичного дискурсу.....	37
2.4. Подяка як мовленнєвий жанр політичного дискурсу.....	39
2.5. Некролог та співчуття як мовленнєвий жанр політичного дискурсу.....	42
2.6. Інавгураційна промова як політичний перформатив.....	48
2.7. Інтерактивні форми української політичної комунікації.....	62
Висновки до другого розділу	70
Розділ 3. Роль мистецтва у професійній підготовці викладача	71
Висновки до третього розділу	76
Висновки	77
Список використаної літератури	80

ВСТУП

Кожний період розвитку історії літературної мови передбачає врахування контексту суспільно-політичних умов. Кінець ХХ – початок ХХІ століття – період змін у житті суспільства і активний розвиток жанрів публіцистичного стилю або мови ЗМІ. Між самими термінами **мова ЗМІ** і **публіцистичний стиль** сучасні дослідники вбачають суттєву різницю (див. поняття інформаційного стилю Д. Х. Баранник).

Мова мас-медіа є своєрідним дзеркалом сучасної літературної мови, у якому відбивається багатофункціональність національної мови, ступінь її інтелектуалізації [Стишов 2003: 32]. С. Я. Єрмоленко вважає, що «за сучасних умов активні процеси слововживання, вибору форми наголошування тощо найбільшою мірою визначаються мовною практикою ЗМІ. Останні здійснюють найвідчутніший вплив на вироблення узвичаєного мовного стандарту, вони формують і певні мовні смаки, моду на слововживання» [Єрмоленко 2001: 7 – 8]. Вивчаючи мову преси дослідники наголошують на тому, що вона «органічно пов'язана з історією народу, долею його культури» [Жовтобрюх 1963: 8].

Як окремий структурно-функціональний стиль мову масово-політичної інформації виокремлено дослідниками в 70-х роках ХХ століття: «всіх сферах нашого життя звучить слово, а раз так, то специфіка, способи, техніка його вживання кличе до життя і новий стиль загальнонародної літературної мови» [Білодід 1977: 5]. У сучасному мовознавстві деякі українські мовознавці теж відстоюють це положення: «Мова засобів масової інформації набуває ознак окремого інформаційного стилю» [Мацько 2000: 16].

Жанри інформаційного чи публіцистичного стилю у зв'язку з їхньою актуалізацією потребують теоретичного обґрунтування та стилістичної інтерпретації на кожному часовому зрізі історії літературної мови. Отже, актуальним є питання диференціації жанрів публіцистичного стилю.

Відмінності між стильовими жанрами насамперед виявляються в лексиці та фразеології, про що свідчать дослідження І. І. Браги, С. Я. Єрмоленко,

М. А. Жовтобрюха, В. Г. Костомарова, Т. А. Коць, М. М. Пилинського, Ю. Ф. Прадіда, В. М. Русанівського, О. А. Сербенської, Г. Я. Солганика, Л. О. Ставицької, О. А. Стишова, О. О. Тараненка, В. А. Чабаненка, Л. І. Шевченко та ін. Політичний дискурс, зокрема структура політичної метафори, становить об'єкт вивчення у працях А. М. Баранова, А. Вежбицької, О. Г. Казакевич, Ю. М. Караулова, Дж. Лакоффа, К. Серажим, П. Серіо, О. Й. Шейгал, Х. П. Дацишин, Е. Лассан, І. О. Філатенко, О. М. Чадюк, А. П. Чудінова.

Актуальність обраної теми визначається потребою дослідження структурно-семантичної організації текстів масової комунікації у зв'язку з їхнім комунікативним та прагматичним потенціалом. Актуальним є вивчення взаємозалежності жанру політичної дискусії від лексико-фразеологічних засобів, що використовуються у відповідних текстах. У зв'язку з демократичними процесами в суспільстві відбувається процес «орозмовлення» (С. Я Єрмоленко), або колоквіалізації (О. О. Тараненко), літературної мови. Ця загальна тенденція по-різному виявляється в текстах політичних дискусій, загалом – у політичному дискурсі, який в сучасній комунікативній, когнітивній, прагматичній лінгвістиці привертає увагу дослідників.

Метою роботи є дослідження лексико-фразеологічної основи текстів політичних дискусій як окремого жанру політичного дискурсу кінця ХХ – початку ХХІ століття.

Дослідження поставленої мети передбачало розв'язання таких **завдань**:

- виявити комунікативні ознаки політичної дискусії як різновиду політичного дискурсу;
- проаналізувати лексико-фразеологічну основу вираження аргументів, до яких звертаються автори дискусій;
- дослідити типові моделі політичних метафор з притаманною їм фреймово-слотовою структурою;
- здійснити аналіз концепту «політика»;

– порівняти результати сприймання мовцями концепту “влада” у 80-ті роки ХХ століття й на початку ХХІ століття;

– виявити комунікативно-прагматичну роль перифразів у текстах політичних дискусій;

– дослідити структурні й семантичні трансформації фразеологічних одиниць (далі ФО);

– описати моделі ФО із соматичним компонентом.

Об’єктом дослідження є газетно-журнальні публікації кінця ХХ – початку ХХІ століття на теми політичного життя суспільства.

Предмет дослідження – лексико-фразеологічна основа текстів політичних дискусій.

Матеріал дослідження – україномовні періодичні видання різних суспільно-політичних орієнтацій.

Відповідно до завдань і матеріалу дослідження в роботі комплексно застосовано такі **методи й прийоми** вивчення лексико-фразеологічної основи текстів політичних дискусій: метод виявлення аргументів у політичних дискусіях; метод компонентного, трансформаційного, концептуального аналізу (методика моделювання політичних метафор).

Елементи наукової новизни роботи. Додосліджено жанр політичної дискусії в аспекті його прагматично-комунікативної організації. Новою є типологічна класифікація лексичних та фразеологічних засобів вираження концептів «влада», «політика». Опис структурно-семантичних моделей і функцій політичної метафори, зокрема структурування поняття «влада» як визначального концепту політичного дискурсу забезпечує поглиблене вивчення лексико-фразеологічної основи політичних текстів. Виявлені тенденції побудови політичних медіатекстів дають змогу уточнити зміст концептів «політика», «влада».

Практичне значення роботи. Основні теоретичні та практичні положення й висновки можуть бути використані в лінгводидактиці, зокрема

у викладанні спецкурсів з лінгвістики тексту та теорії комунікації, когнітивної лінгвістики, інтерпретації жанрів масової комунікації.

Апробація роботи. Дипломну роботу обговорено на засіданні кафедри української мови Кам'янець-Подільського університету (листопад 2021 р.). Апробація роботи відбулася на конференції студентів за підсумками наукової роботи у 2020- 2021 н.р. Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (жовтень 2021 року).

Структура і зміст роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури.

ВИСНОВКИ

Жанр політичної дискусії (синонімічні поняття “дискусія”, “полеміка”, “полемічна стаття”) становить характерну ознаку політичного дискурсу кінця ХХ – початку ХХІ століття. Йому властиві структурно-текстові та лексико-фразеологічні ознаки. Обов’язкова для дискусії вимога аргументативності, доказовості у досліджуваних текстах не завжди дотримується. Натомість стилетвірну роль виконує актуалізована оцінна лексика та фразеологія.

Виокремлено основні способи аргументування у текстах політичних дискусій кінця ХХ – початку ХХІ століття: коректні аргументи, що стосуються предмета суперечки, тези, яка захищається або критикується, та некоректні, спрямовані на обґрунтування або критику тези суперечки, які апелюють передусім до емоцій. Їх застосовують лише з однією метою – одержати перемогу в суперечці. Такі докази отримали назву “аргументи до людини, особи”.

У публіцистичних текстах домінують коректні аргументи. Як аргументи до культурних традицій, до почуттів, емоцій використовуються метафори та усталені вислови емоційно-оцінного змісту, фразеологізми.

Політична дискусія вербалізується у відповідних тематичних групах лексики та фразеології як характерних явищах вторинної номінації. Фразеологічні одиниці, політичні метафори, перифрази заступають нейтральні первинні вислови й надають текстам політичних дискусій емоційності, переконливості.

Основним концептом політичного дискурсу є концепт «влада», який становить ієрархічно організовану структуру, репрезентовану ФО, перифрастичними мовними стереотипами, політичними метафорами. Вербалізація концепту “влада” пов’язана з використанням лексико-фразеологічних пейоративних засобів. У прагматично-комунікативному змісті мовних одиниць виявлено компонент агресії.

Характерна ознака текстів політичних дискусій кінця ХХ – початку ХХІ століття – функціонування вторинних номінацій – перифрастичних

структур, що утворюють розгалужені синонімічні ряди. Комунікативно-прагматичний оцінний зміст вторинних номінацій пов'язаний з некоректним аргументом до особи, оскільки акцентується увага реципієнта на переважно негативних рисах і якостях політика. Перифрази на позначення назв осіб створюють відповідний імідж політика, виконують у дискусіях ідентифікаційну чи емотивну функції, слугують для створення іронічної конотації.

Фразеологізми із соматичним компонентом репрезентують концепт «влада». Серед них переважають фразеологічні одиниці пейоративного, іронічно-зниженого, часто агресивного характеру. Іронічне забарвлення оцінних висловів зафіксовано не лише в семантиці, а й у графічному зображенні прагмем, зокрема у використанні графосемантичних лапок.

Лексико-фразеологічним засобам у текстах політичних дискусій властива стереотипність у висловленні негачії щодо політичних опонентів, їхніх дій тощо. Паралельно з тенденцією до стереотипізації відзначено практику використання трансформованих фразеологізмів, що зумовлено їхніми оцінними якостями та можливостями ефективного впливу на опонента. Прагматична роль оказіонально модифікованих ФО виявляється в застосуванні ефекту новизни. Видозмінений фразеологізм у дискусійному тексті інтенсифікує зміст, наявний у прямій номінації.

Ритуальні жанри пов'язані з посиленою фатичністю політичного дискурсу та супроводжують політичні ритуали, що містять вербальні складники – виступи або звернення до громадськості. В українському політичному дискурсі ритуали представлені широко: паради, інавгурація, святкові урочистості, що супровожуються виголошенням промов і підготовкою текстів. Виокремлюємо такі ритуальні жанри, як інавгураційна промова (виголошується новобраним президентом країни), привітання (подається від імені політиків з нагоди свят або річниць), некролог (готується у зв'язку зі втратою суспільно значущої персони), подяка (адресована політичному суб'єкту, роль якого необхідно відзначити) тощо

Спільною рисою ритуальних текстів є мінімізація інформативності та новизни, закріплений та періодичний характер, визначеність хронотопу та учасників мовленнєвої взаємодії. Ритуальні тексти мають визначену структуру, зміст та коло адресатів, вони є втіленням етикетної форми комунікативної взаємодії в політиці.

Політичні мовленнєві жанри постійно розвиваються, виникають нові жанрові різновиди відповідно до комунікативних потреб сьогодення, що спричинено потребою потужного впливу на потенційних реципієнтів під час політичних кампаній. Необхідність дослідження жанрів політичного дискурсу також зумовлена поліфункційністю й синкретичністю політичних текстів, що скеровані одночасно на досягнення різних цілей політичних суб'єктів – інформування, агітацію, нагадування тощо. Це ускладнює дефініювання та виявлення відповідних жанрових ознак у кожному політичному тексті та доводить актуальність і перспективність подальшого вивчення жанрів українського політичного дискурсу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абрамов Н. Даръ слова. Вып. 2-ой. Искусство разговаривать и спорить (Диалектика и эристика). С.-Петербургъ, 1902. 38 с.
2. Аргументация в публицистическом тексте: (жанрово-стилистический аспект): *Учеб. Пособие по курсу «Журналистское мастерство»*. Свердловск: Изд-во Урал. ун-та, 1992. 244 с.
3. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка. Москва: Иностр. лит., 1955. 416 с.
4. Балли Ш. Французская стилистика. Москва, 1961. 394 с.
5. Баранов А.Н. Введение в прикладную лингвистику: учебное пособие. Москва: Эдиториал УРСС, 2001. 360 с.
6. Баранов А.Н., Казакевич Е.Г. Парламентские дебаты: традиции и новации. Москва: Знание, 1991. 64 с.
7. Бацевич Ф. С. Вступ до лінгвістичної прагматики: підручник. Київ: ВЦ «Академія», 2011. 304 с.
8. Бацевич Ф. С. Лінгвістична генологія: проблеми і перспективи: монографія. Львів: ПАІС, 2005. 264 с.
9. Бацевич Ф. С. Вступ до лінгвістичної генології: навч. посібник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2006. 248 с.
10. Бацевич Ф. С. Нариси з лінгвістичної прагматики: монографія. Львів: ПАІС, 2010. 336 с.
11. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ: Академія, 2004. 344 с.
12. Бернацкий Г.Г. Культура политической дискуссии. Ленинград, 1991. 31 с.
13. Білодід І.К. Мова масово-політичної і ділової інформації як структурно-функціональний стиль сучасної літературної мови // Мовознавство. – 1977. – № 1. – С. 3 – 11.
14. Бойко О. Д. Політичне маніпулювання: навч. посібник. Київ: Академвидав, 2010. 432 с.

15. Брага І.І. Мовна репрезентація образу держави у пресі України (кінець 1970-х – початок 2000-х років): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2002а. 20 с.
16. Брага І.І. Про один із засобів графосемантики (на матеріалі газетних текстів). *Актуальные проблемы вербальной коммуникации: язык и общество*. Сборник научных трудов /Под общей ред. Л.А. Кудрявцевой. Київ, 2002б. С.18 – 23.
17. Брутян Г.А. Аргументация. Ереван, 1984. 293 с.
18. Дацишин Христина. Конотативний аспект функціонування метафори в політичному дискурсі. *Вісн. Львів. ун-ту. Сер. журналістика*. 2001. Вип. 22. С. 437 – 446.
19. Дацишин Х.П. Метафора в українському політичному дискурсі (за матеріалами сучасної періодики): Автореф. дис. ... канд. філол. наук. Львів, 2005. 18 с.
20. Демьянков В.З. Политический дискурс как предмет политической филологии. *Политическая наука. Политический дискурс*. Москва: ИНИОН РАН. 2002. № 3. С. 32 – 43.
21. Дмитриев А.В., Латынов В.В., Хлопьев А.Т. Неформальная политическая коммуникация. Москва: Рос. полит. энцикл., 1997. – 197 с.
22. Ермоленко С.С. Язык тоталитаризма и тоталитаризм языка // Мова тоталітарного суспільства. Киев: Наук. думка, 1995. С. 7 – 15.
23. Ермоленко С.Я. Нариси з української словесності: (стилістика та культура мови). Київ: Довіра, 1999. 431 с.
24. Ермоленко С.Я. Нові комунікативні технології і мовна культура журналіста. *Вісник Львівського університету: Серія Журналістика*. 2003. Вип. 23. С. 11 – 16.
25. Жовтобрюх М.А. Мова української періодичної преси (Кінець ХІХ – поч. ХХ ст.) Київ: Наук. думка, 1970. 303 с.

- 26.Зайцева М.О. Мовні засоби в створенні дискурсу полеміки: Автореф. дис. ... канд. філолог. наук: 10. 02. 01. Харків, 2004. 18 с.
- 27.Зарецький О.В. Офіційний та альтернативний дискурси. 1950 – 80-ті роки в УРСР. Київ: Фітосоціоцентр, 2003. 260 с.
- 28.Ивин А.А. Риторика: искусство убеждать. Учебное пособие. Москва: ФАИР-ПРЕСС, 2002. 304 с.
- 29.Калиновська О. Лексико-семантичні зрушення в мові тоталітарного режиму (на матеріалі партійних документів 70-х рр. ХХ ст.). Семантика мови і тексту. Збірник статей VIII Міжнародної конференції. Івано-Франківськ: “Плай”. С. 208 – 212.
- 30.Калиновська О. В. Вербальний ритуал в українському політичному дискурсі 70-х років ХХ ст. Львів, 2009. [Електронний ресурс]. Режим доступу:
- 31.http://www.lnu.edu.ua/faculty/www.visnyk/34_1/kalynovska.doc.
- 32.Капуш А.В. Еволюційні процеси в німецькій лексиці суспільно-політичного змісту (на матеріалі періодичних видань кінця 80-х – 90-х років): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ, 2000. 20 с.
- 33.Кондратенко Н. В. Іміджево-презентаційні жанри українського політичного дискурсу. *Слов'янський збірник: зб. наук. праць*. 2017а. Вип. 21. С. 190–200.
- 34.Кондратенко Н. В. Синтаксис українського модерністського і постмодерністського художнього дискурсу: монографія; за ред. К. Г. Городенської. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. 328 с.
- 35.Кондратьева Н. Е., Мордовина Л. В. Ток-шоу как жанр современной массовой культуры . *Аналитика культурологии*. 2008. № 12. С. 205–210. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/tok-shou-kak-zhanr-sovremennoy-massovoy-kultury>.
- 36.Кононенко В.І. Концепти українського дискурсу. Київ, Ів.-Фр.: Плай, 2004. 248 с.

- 37.Космеда Т. Аксіологічні аспекти прагмалінгвістики: формування і розвиток категорії оцінки. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2000. 350 с.
- 38.Кравець А. Політична антропологія: монографія. Дніпропетровськ: Нац. металургійна академія України, 2012. 178 с.
- 39.Кривоносов А. Д. PR-текст в системі публичних комунікацій. Санкт-Петербург: Петербургское востоковедение, 2002. 288 с.
- 40.Купина Н.А. Тоталитарный язык: словарь и речевые реакции. Екатеринбург; Пермь: ЗУУНЦ, 1995. 143 с.
- 41.Лассан Э. Дискурс власти и инакомыслия в СССР: когнитивно-риторический анализ. Вильнюс: Изд-во Вильнюс. ун-та, 1995. 232 с.
- 42.Левин Ю.И. Семиотика советских лозунгов. *Избр. труды: Поэтика. Семиотика*. Москва: Языки русской культуры, 1998. – С. 542 – 558.
- 43.Малиновский Б. Магия. Наука. Религия. Москва: Рефл-бук, 1998. 290 с.
- 44.Мацько Л. Українська мова в кінці ХХ ст. (Зміни в лексиці). *Дивослово*. 2000. № 4. С.15 – 20.
- 45.Мацько Л.І., Мацько О.М. Риторика: Навч. посіб. Київ: Вища шк., 2003. 311с.
- 46.Минаева С.А. Полеміка – Диспут – Дискуссія. Москва: Знання. 1990. № 12. 64 с.
- 47.Мінчак Г.Б. Конотативна семантика сучасних ідеологічно забарвлених номінативних одиниць (на матеріалі української преси 90-х років ХХ століття): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10. 02. 01. Київ, 2003. 20 с.
- 48.Назаренко О.В. Українська фразеологія як вираження національного менталітету: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10. 02. 01 / Дніпропетровський нац. ун-т. Діпропетровськ, 2001. 18 с.
- 49.Норманн Б.Ю. К семантической эволюции некоторых русских слов (об идеологическом компоненте значения). Мова тоталітарного суспільства. Київ: Наук. думка, 1995. С. 37 – 43.

- 50.Павлюк Л.С. Структурно-семантична організація полемічно-дискусійного дискурсу (За матеріалами української політичної публіцистики першої пол. ХХ ст): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.08. Київ, 1996. 19 с.
- 51.Почепцов Г.Г. Элементы теории коммуникации. Ровно: Волынские береги, 1999. 143 с.
- 52.Почепцов Г.Г. Тоталитарный человек: Очерки тоталитарного символизма и мифологии. Київ: Глобус, 1994. 152 с.
- 53.Серажим К. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність. [На матеріалах сучасної газетної публіцистики]: Монографія. За ред. В.Різуна/ Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2002. 392 с.
- 54.Стешов А.В. Как победить в споре: о культуре полемики. Ленинград, 1991. 191 с.
- 55.Стишов О. А. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації): монографія. Київ: Вид. центр КНЛУ, 2003. 388 с.
- 56.Сучасна українська літературна мова: Лексика і фразеологія. / За заг. ред. І.К.Білодіда. Київ: Наук. думка, 1973. 440 с.
- 57.Филатенко И.А. Метафоризация как закономерное проявление языковой реализации функции воздействия в политической публицистике. *Система і структура східнослов'янських мов*. Збірник наукових прац Київ: Знання, 2002. С. 294 – 297.
- 58.Филатенко И.А. Метафорические модели современного политического дискурса Украины: прагматическая характеристика. *Актуальные проблемы вербальной коммуникации*. Київ, 2004. С. 123 – 127.
- 59.Філатенко І.О. Метафоричні парадигми сучасного політичного дискурсу України: їх внутрішня організація та взаємозв'язок (на матеріалі російськомовної газетної комунікації). *Вісник Київського*

- міжнар.ун-ту. Журналістика. Медіалінгвістика. Кінотелемистецтво.*
Київ, 2003. Вип. 2. С. 115 – 123.
60. Філатенко І.О. Сучасна політична метафора в російськомовній газетній комунікації України: когнітивно-прагматичний опис: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – К., 2003. – 20 с.
61. Філатенко І.А. Фреймовая организация понятийной сферы-источника метафорической модели “политические реалии – это война” // Система і структура східнослов’янських мов. Збірник наукових праць / Редкол.: к. філол. н. В.І. Гончаров (відпов. ред.), д. філол. н. С.П. Бевзенко, д. філол. н. М.Я. Брицин та ін. – К.: Знання, 2003. С. 221 – 227.
62. Хазагеров Г.Г. Политическая риторика. Москва: Никколо-Медиа, 2002. – 313 с.
63. Хазагеров Т.Г., Ширина Л.С. Общая риторика: Курс лекций; Словарь риторических приемов. Отв. ред. Е.Н. Ширяев. Ростов н/Дону: Феникс, 1999. 320 с.
64. Хоменко І.В. Еристика: мистецтво полеміки: Навч. посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2001. 191 с.
65. Чадюк О.М. Метафора у сфері сучасної української політичної комунікації: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10. 02. 01. Інститут української мови НАН України. Київ, 2005. 20 с.
66. Чудинов А.П. Россия в метафорическом зеркале: когнитивное исследование политической метафоры (1991 – 2000). Екатеринбург, 2001. 238 с.
67. Шабат-Савка С. Т. Категорія комунікативної інтенції в українській мові: монографія. Чернівці: Букрек, 2014. 412 с.
68. Шейгал Е.И. Вербальная агрессия в политическом дискурсе. *Вопр. стилистики.* Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1999. Вып. 28: Антропоцентрические исследования. С. 204 – 222.

- 69.Шейгал Е.И. Семиотика политического дискурса. Москва: «Гнозис», 2004. 326 с.
- 70.Юдина Т.В. Стратификация немецкой общественно-политической речи. Москва: Изд-во Моск. ун-та, 1993. 96 с.
- 71.Van Dijk T.A. What is political discourse analysis? *Political linguistics* / Ed. Jan Blommaert, Chris Bulcaen. Amsterdam, 1998.
- 72.Klemperer V. LTI; Notizbuch eines Philologen. Berlin: Aufbau –Verlag, 1947. 300 s.